

MEĐUNARODNI ARHIVISTIČKI STAŽ U PARIZU 1970. GODINE

O Međunarodnom arhivističkom stažu ili kako ćemo ga dalje nazivati samo Staž, pisano je u našoj stručnoj publicistici samo vrlo kratko.¹ Međutim, kako je Staž na visokom stručnom nivou, a ipak, iako teže, dostupan našim arhivistima, mislim da je korisno njegov sadržaj i organizaciju prikazati opširnije.

Stage technique international d'Archives osnovan je 1949. god. kao dopuna studiju Visoke škole za arhivistiku i bibliotekarstvo École de chartes.² Staž je osnovala direkcija Francuskih arhiva da bi studenti spomenute škole, koji se žele posvetiti arhivistici, dopunili svoje znanje predavanjima iz arhivističke teorije i prakse, organizacije upravnih institucija, historije arhivistike u svijetu, te praksom i posjetama odgovarajućim institucijama kompletirali znanje za praktični rad u arhivskim institucijama bilo na novijoj bilo na starijoj građi.

¹ Dobrila Petrović, O Međunarodnom arhivskom tečaju u Parizu, Arhivist, 1955. br. 2, 128—129; Ljerka Pleša, Međunarodni arhivistički tečaj u Parizu, Arhivist, 1961, br. 2, str. 282—283.

² École des chartes osnovana je 1821. godine, a reorganizirana je 1846. Ona priprema studente za zvanje arhivista i bibliotekara. Škola se nalazi u jednoj od zgrada Sorbonne. Uprava škole se sastoji od direktora kojega imenuje Ministar nacionalnog odgoja između članova Savjeta za usavršavanje ili profesora škole. Savjet je tijelo koje se sastoji od 13 članova, a oni su iz redova najviših funkcionera visokog školstva, Uprave francuskih biblioteka, Uprave francuskih arhiva, te članova Akademije. Ovaj Savjet vrši patronažu nad školom.

Studente na osnovu konkursa imenuje Ministar nacionalnog odgoja. Broj studenata ne smije prelaziti 25. Oni u pravilu moraju biti francuske nacionalnosti, biti mladi od trideset godina i od školske spreme imati završenu maturu, međutim Ministar po obaveštenju Savjeta može kandidata osloboditi uvjeta starosti. Stranci također mogu biti kandidati ove visoke škole pod istim uvjetima kao i Francuzi. U tom su slučaju imenovani preko broja, dobivaju diplomu arhiviste paleografa pod istim uvjetima kao i Francuzi. Ili u drugom slučaju njih imenuje Ministar po mišljenju Savjeta škole. U tom slučaju kandidat stranac ne mora polagati ispit po konkursu, niti su mu godine uvjet.

Studenti spadaju u službenike pripravnike («fonctionnaire stagiaire») i za vrijeme cijelog studija primaju plaću, koja im se u drugoj godini studija povećava. Ako žele koristiti položaj službenika pripravnika studenti potpisuju obavezu da će biti u službi države 10 godina, što se računa od početka studija na École des chartes.

Prijemni ispiti sastoje se od usmenog i pismenog dijela, a predmeti su sljedeći: latinski, njemački ili engleski, povijest i povijesna geografija Francuske do danas. Kod živih jezika nije u pitanju konverzacija, nego pravilan prijevod historijskog ili literarnog teksta, a kod usmenog dijela praktično poznavanje živog jezika. Kod kandidata vodi se računa i o jezicima koji su fakultativni, to su: starogrčki, talijanski, španjolski, portugalski, ruski i arapski.

Studije na ovoj školi su besplatne. Program je sljedeći: Prva godina: paleografija, rimska filologija, bibliografija, srednjovjekovni latinski, bibliotekonomija i katalogizacija.

Međutim 1951. god. našli su se u Nacionalnom arhivu u Parizu strani arhivisti koji su zaželjeli sudjelovati u radu Staža. Tadašnji direktor Arhiva Francuske uočio je da bi proširenjem Staža na međunarodni nivo koristile mogle biti obostrane i dopriniti razvoju i konsolidiranju arhivistike u svijetu. Tim više što je francuska arhivistika već tada imala za sobom oko 150 godina prakse, pa su se strani arhivisti na Stažu mogli tom praksom okoristiti, a šartisti (kako skraćeno nazivaju studente École des chartes) dobiti priliku da prošire sliku o arhivskoj teoriji i praksi drugih zemalja. Tako je Staž dobio te godine prvi put međunarodni značaj, koji se svake godine sve više širio.

Naravno da je otvaranjem Staža prema stranim zemljama trebalo stvoriti i novi raspored kako bi strani arhivisti što bolje iskoristili svoj boravak u Nacionalnom arhivu i uopće u Parizu.

Stož je za strance počimao početkom mjeseca studenog. Do konca prosinca oni su slušali predavanja iz predmeta koja su šartisti prešli u toku studija. U siječnju bi se predavanjima priključili i šartisti. Od tada su se predavali predmeti koje su šartisti ranije samo djelomično prešli, ili ih još nisu uopće obrađivali. U slobodnom vremenu kada nije bilo predavanja i strani arhivisti su radili na sređivanju građe, izradi inventara, odlijevanju pečata, itd. Strancima je prema tome tečaj trajao cca 5 mjeseci. Iskustvo je pokazalo da je taj rok predug, ne u smislu stručnog usavršavanja, nego je teško padao arhivskim institucijama u svijetu, koje su se morale svojih stručnjaka dugo odričati, a i tako ih nemaju nikada previše. I u samoj organizaciji Staža osjećala se potreba reformiranja nastave. Do ostvarenja je došlo 1957. godine.

I za strance i za šartiste, tj. za sve stažiste (kako polaznike Staža zajedničkim imenom nazivaju u Nacionalnom arhivu) predavanja od tada počimaju početkom siječnja i traju do polovice ožujka. Predavanja se održavaju u toku jutra i poslije podne. Kroz jutro se održavaju ona koja su zajednička za sve, osim što je ciklus predavanja o institucijama javnog prava moderne Francuske za strance fakultativan. Predavanja koja se održavaju poslije podne većim su

---

Druga godina: Diplomatika, povijest institucija Francuske, arhivi povijesti Francuske, narativni i literarni izvori povijesti Francuske.

Treća godina: Povijest civilnog i kanonskog prava, arheologija srednjeg vijeka, narativni i literarni izvori povijesti Francuske, Institucije moderne Francuske.

Na kraju svake godine studenti polažu ispit, a na kraju studija brane tezu i dobivaju titulu arhiviste paleografa. Dekretom iz 1969. godine školovanje je na ovoj školi produženo na tri godine i devet mjeseci.

Škola daje mogućnost za razne službe bilo u arhivističkoj struci, bilo u bibliotekarskoj.

Oni koji se žele posvetiti arhivistici, poslije završenog staža i obrane teze mogu dobiti mjesto generalnog inspektora arhiva i mjesto arhiviste u arhivima (konzervatora i direktora Nacionalnog i departmanskih arhiva), mjesto arhiviste u pojedinim ministarstvima.

Arhivisti paleografi dobivaju i mjesta u službama ili ustanovama koje spadaju u Direkciju biblioteka Francuske, ali uz uslov da završe profesionalnu praksu — staž. Isto tako mogu dobiti mjesta bibliotekara u pojedinim ministarstvima, arhiviste bibliotekara u nacionalnim muzejima, itd.

Kako iz programa vidimo ova škola daje vrlo solidnu kulturu i znanje za rad, ali više na starim fondovima, dok za rad na novim fondovima koji danas zatrpavaju sve više arhivska spremišta svugdje u svijetu, pa i u Francuskoj, škola posvećuje relativno vrlo malo vremena. Šartisti u tu problematiku ulaze najviše tokom Staža. To je zapravo i mišljenje i problem studenata.

Inače škola ima profesore visoke kvalitete i dobro uređenu biblioteku s bogatim fondusom, koja je isključivo za potrebe studenata, arhivista paleografa, i lica koja u tu svrhu imaju ovlaštenje od direktora. Biblioteka broji 85.000 svezaka iz slijedećih disciplina: pomoćnih povijesnih nauka, tekstova literarnih, narativnih i diplomatskih, djela iz povijesti, prava, književnosti, umjetnosti, srednjovjekovne arheologije. (Podatke o školi uzela sam iz publikacija Notice sur L'École des chartes, dix-huitième édition, Paris, 1968).

dijelom namijenjena stranim arhivistima, dok šartisti u to vrijeme imaju praktičan rad. Ovom su reformom neka od predavanja iz starog programa ukinuta.

Posjete naučnim i stručnim institucijama su zajedničke, osim onima u koje šartisti inače redovito zalaze (biblioteke i depoi Nacionalnog arhiva). 15. ožujka rad u Stažu završava, nakon čega slijedi studijsko putovanje zajedničko za sve stažiste, ukoliko ih nije prevelik broj, kao što je to bio slučaj ove godine. I konačno, primanjem diploma Staž je za sve, osim za šartiste, završen. Naravno postoji mogućnost da i dalje rade praktično bilo u Nacionalnom, bilo u departmanskim arhivima, ali to u program Staža ne spada.

Šartisti po završetku putovanja obavezno nastavljaju s praktičnim radom, iza čega brane tezu i time završavaju školovanje i dobivaju naziv arhiviste paleografa.

I teme predavanja na Stažu i njihov redosljed uglavnom se svake godine ponavljaju, a ja bih htjela pobliže opisati kako je to izgledalo 1970. god. kada sam prisustvovala Stažu kao stipendista Ministarstva vanjskih poslova Francuske.

Stož je započeo 5. siječnja, i to za strane arhiviste i Francuze koji nisu šartisti, a poslije sedam dana — 12. siječnja priključili su se i šartisti. Istog dana poslije podne generalni direktor Arhiva Francuske André Chamson, inače član Francuske Akademije i književnik, priredio je za sve stažiste svečani prijem, na kojem nas je pozdravio vrlo toplim riječima, naglasio da smo po struci »confreres« i da se u Nacionalnom arhivu moramo osjetiti kao u svojoj ustanovi, bez obzira kojoj tko zemlji pripada.

Nadzor i organizaciju rada vodio je gospodin Robert Marquant, direktor Staža, koji je svoju dužnost vrlo savjesno i ljubavno vršio. On je isto tako po želji stažista aranžirao sve kontakte s osobljem Nacionalnog arhiva. Predavanja su održali profesori Sorbonne, Ecole des chartes i drugih najviših pedagoških, stručnih i naučnih institucija Pariza, funkcioneri ministarstva, Generalne direkcije arhiva Francuske, Nacionalnog arhiva u Parizu i direktori pojedinih departmanskih arhiva. Među predavačima je bilo nekoliko istaknutih teoretičara na polju arhivistike.

Prije većine predavanja dobili smo rezimee, od kojih neke vrlo opširne, što nam je bilo i praktično i inače korisno. Nažalost, za nekoliko vrijednih predavanja rezime nismo uopće dobili. Iza predavanja razvijala se diskusija iz koje smo mnogo toga doznali i o arhivskoj teoriji i praksi širom svijeta, o arhivskim zgradama, o školovanju arhivista, o načinu primanja na rad, o prinaldežnostima, standardu arhivskih radnika, itd.

Utoku poslijepodneva, a ponekad i kroz jutro posjetili smo razna arhivska spremišta: Nacionalnog arhiva, ministarstva, UNESCO-a, nekoliko stručnih i naučnih institucija. Posjete su bile izvanredne u pratnji direktora Staža i stručnog osoblja dotičnih ustanova, koji su nas upoznali sa svrhom i radom dotične institucije. Te posjete bile su od velike koristi, jer se nismo ograničili samo na područje arhivistike nego smo znanje dopunili informacijama o suvremenom radu u bibliotekarskoj struci, o metodama povijesnih istraživanja, o potpunom radu elektronskog mozga i njegovim primjenama, o radu UNESCO-a, itd.

Na završetku rada Staža generalni direktor je opet priredio prijem, toplo se od svih oprostio i podijelio nam svjedodžbe.

Stož ima svoj štampani program, koji Ministarstvo za kulturne poslove Francuske šalje svake godine stranim državama s formularima za dobivanje stipendija. Međutim, kako taj program kod nas dobivaju samo republički arhivi, a osim toga on je ove godine bio u pojedinim tačkama izmijenjen, smatram da neće biti na odmet ako stručnu javnost upoznam s ovogodišnjim programom.

U spomenutom programu predavanja su prema sadržaju grupirana u šest grupa, a u sedmu svrstane su posjete. Predavanja se naravno nisu održavala po grupama, ali ja ću ih ipak tako donijeti, a unutar pojedine grupe bit će predavanja svrstana redom kojim su slijedila.

Prva grupa je obuhvaćala predavanja iz arhivske teorije, tehnike i metoda. U ovoj grupi održana su slijedeća predavanja: Osnovni principi arhivistike; Mehanografija i elektronske mašine, problem funkcioniranja, upotrebe, i mehanografski arhivi; Arhivi, elektronika, nekoliko novijih iskustava i problemi budućnosti; Arhivi i mikrofilmovi; Audiovizuelni arhivi; Borba protiv uzročnika uništavanja arhiva; Štampani arhivi; Restauriranje arhivskih dokumenata; Arhivi u međunarodnom pravu; Arhivske zgrade; Savjeti za redakciju arhivskih inventara; Analitički inventar; Sređivanje savremenih fondova — praktični savjeti; Način prirasta arhiva; Prebiranje i škartiranje; Indeksi inventara i repertorija — praktični savjeti; Sređivanje arhiva; Signiranje; Materijali u opremi arhivskih zgrada; Sređivanje karata i planova u Nacionalnom arhivu; Naučno-informativna sredstva prilagođena različitim fondovima; Misija Nacionalnog arhiva u ministarstvima; Međuspremišta; Problem sređivanja; Davanje građe na korištenje u arhivima Francuske; Ekspertiza pisma; Departmanski arhivi i zaštita umjetničkog blaga; Muzeji i dokumentarne izložbe; Restauriranje pečata.

U drugoj grupi su bila predavanja iz povijesti arhiva: Evropski arhivi od Renesanse do Francuske revolucije (osim Francuska) — 2 predavanja: Arhivisti ideolozi, doba Revolucije i Carstva; Francuski arhivi od Renesanse do Revolucije; Departmanski arhivi u 19. stoljeću.

Treća grupa: Historijski sadržaj arhiva: Historija prava u arhivima (arhivskim dokumentima); Blago povelja; Arhivi i povijest kolonija; Izvori za povijest Pariza — 2 predavanja; Notarski arhivi izvori za socijalnu povijest; Stari arhivi konfesionalnih institucija; Arhivi matica (civilnih stanja); Arhivi Parlamenta Pariza; Arhivi uprave starih režima; Genealoška istraživanja u arhivima; Arhivi modernih konfesionalnih institucija; Izvori za modernu ekonomsku povijest; Izvori za ekonomsku povijest srednjeg vijeka.

Četvrta grupa: Organizacija arhiva u Francuskoj: Direkcija arhiva Francuske i arhivsko zakonodavstvo; Naučno-informativna sredstva u Nacionalnom arhivu; Nacionalni arhiv; Nacionalni arhiv — prekomorska sekcija (kolonije); Državni budžet i budžet departmana; Služba za departmanske arhive u Direkciji arhiva Francuske; Čuvanje i protokoliranje pošte u Generalnoj direkciji arhiva; Arhivi i uprava departmana — 2 predavanja; Arhivi gradova; Bolnički arhivi; Notarski arhivi; Arhivi seoskih komuna; Vojni arhivi; Arhivi mornarice; Centar za povijesna istraživanja; Dokumentacioni centri u departmanskim arhivima; Služba za pedagoški rad u departmanima; Služba za pedagoški rad u Nacionalnom arhivu; Statut službenika; Personal arhiva Francuske i njihova primanja; Privatni arhivi; Arhivi poduzeća.

U petoj grupi predavanja bilo je govora o organizaciji arhiva u inostranstvu: Međunarodni arhivski savjet; Arhivi u Sovjetskom savezu; Arhivi u Engleskoj; Arhivi u Italiji; Arhivi u Sjedinjenim američkim državama; Kuda idu arhivi u svijetu — dva predavanja; Arhivi u državama Istočne Evrope; Arhivi u Belgiji (ovo je predavanje održao C. Wyffels glavni arhivist Belgijskog kraljevstva).

Šesta se grupa predavanja, odnosila na organizaciju uprave u Francuskoj: Institucije javnog prava u modernoj Francuskoj — serija predavanja; Služba za informaciju i uprava; Uredi za organizaciju u ministarstvima; »Le cour de compte«; Financijska inspekcija i Ministarstvo financija; Služba Ministarstva financija za departmane; Ministarstvo za poslove kulture; Nacionalna upravna škola — prikaz; Ministarstvo nacionalnog odgoja; Državno vijeće.

Institucije koje smo posjetili već sam općenito spomenula i mislim da je suviše nabrajati ih posebno.

Predavanja su bila na visokom stručnom nivou, a mnogo njih trebalo bi posebno istaknuti i, zbog dubine znanja i širine prilaženja problemu, a naročito zbog duhovitosti i uglađenosti stila. Nešto što me je posebno oduševilo, to je entuzijazam predavača za svoju struku koji se kod predavanja jako isticao, i kao blagi djelotvorni fluid prelazio na auditorij.

Međutim, komparirajući spomenuti štampani program Staža s održanim predavanjima vidimo da npr. za grupe predavanja o arhivskoj teoriji, tehnici i metodama u ovoj godini nažalost nisu održana dva predavanja koja bi bila zaista interesantna i vrlo korisna. Prvo je Otkup arhivalija, i drugo Turizam i arhivi, tim više je šteta što su i najavljeni predavači, vrsni u materiji. Osim toga prva tema tangira uglavnom sve zemlje, posebno danas kad su i pokloni i depoziti u svijetu sve rjeđi, a druga se odnosi na sve one zemlje u kojima je razvijen turizam, a predstavnik takvih zemalja bilo je na Stažu dosta. S druge strane, bilo je izvan starog programa održano nekoliko predavanja vrlo korisnih upravo za praktičan rad u struci.

Prateći sam rad Staža, kao i iz razgovora s kolegama, primijetila bih da bi u programu za strance ipak trebalo provesti izvjesne izmjene. Broj predavanja o organizaciji arhiva u Francuskoj velik je. Ma koliko je ta tema interesantna radi samog upoznavanja, kao i radi komparacije, ipak smatram da je korisnije da bi neka od tih predavanja bila isključivo za šartiste. To se isto odnosi na grupu predavanja o organizaciji uprave u Francuskoj koja je šartistima vrlo korisna za budući rad. Kroz vrijeme dok bi šartisti slušali spomenuta predavanja, ostali bi stažisti mogli biti na praktičnom radu u Arhivu u odjelu koji je njihova specijalnost u domovini, ili da uz nadzor i uputstva stručnjaka proučavaju naučno-informativna sredstva francuskih arhiva i drugih zemalja, čega u Nacionalnom arhivu ima zaista čitavo bogatstvo. Ovo mi se mišljenje posebno nameće jer je bilo polaznika Staža koji su tek početnici u arhivskoj struci, a slobodnog vremena bilo za praktični rad bilo za rad u čitaonici bilo je vrlo malo.

Ipak možemo zaključiti da je Staž na visokom stručnom nivou i da može arhivistima dati i znanje i širinu u arhivističkoj teoriji i u prilaženju problematici koju otvara praktičan rad. Nije manje koristan ni zbog toga što daje mogućnosti za sklapanje veza, od kojih neke mogu prijeći u stručnu i naučnu suradnju među kolegama iz udaljenih zemalja.

Na kraju Staža priređen je stručni obilazak arhiva i drugih kulturnih institucija i spomenika u Normandiji. Dobro je da je odabrana upravo ova pokrajina, jer su u sva četiri departmana što smo ih posjetili sagrađene iza rata nove arhivske zgrade. Jer uslijed invazije Normandija je bila jako bombardirana, pa su među ostalim stradale i arhivske zgrade. Novi arhivi sagrađeni su po zahtjevima savremene arhivistike, vrlo su pogodni za rad, s velikim spremišnim kapacitetima, svijetlim, prostranim i dobro podešenim čitaonicama, izložbenim prostorijama, opremljeni suvremenom aparaturom.

Pregledali smo arhive u Bloisu, Caenu, Saint-Lou i Rouenu. Svuda smo dobili obilna tumačenja na sva naša pitanja. Bili smo primljeni vrlo kolegijalno, a o gostoljubivosti možemo reći samo sve najbolje. Cijela eskurzija bila je vrlo dobro organizirana i svaki je momenat do krajnjih mogućnosti iskorišten.

Napomenula bih da se iz iskustva, koji sam stekla i u Parizu i u Normandiji, može zaključiti da je arhivska služba u Francuskoj svojom školom i svojom dugom i dobro organiziranom službom stekla poštovanje i afirmaciju.

Interes za Staž je vrlo velik, rekla bih naročito u ovoj godini kada su bile zastupljene 24 zemlje s 38 predstavnika, zatim iz Ministarstva vojske Francuske bilo je 7 slušača, jedna benediktinka iz Pariza i 15 šartista, dakle ukupno 61 slušač. Broj francuskih stipendija ne može zadovoljiti veliki broj zahtjeva koji

svake godine pristižu, pa zato mnoge zemlje, a među ostalima i pojedine naše republike stipendiraju svoje slušače, što je vrlo korisno. Što se tiče životne dobi bili su zastupani mladi, ali bilo je i arhivista starije životne dobi.

Kao slušači Staža imali smo legitimacije «carte de stagiaire» kojom nam je bio omogućen slobodan ulazak u arhivsku čitaonicu, salu inventara, glavna arhivska spremišta, a drugom legitimacijom koju je stažistima izdala Direkcija muzeja Francuske bio nam je omogućen besplatan ulazak u sve nacionalne muzeje Francuske. Stipendisti Francuske imali su još širi spektar privilegija, posebno u kulturnim institucijama i priredbama.

Dodala bih još statistički prikaz slušača Staža od njegovog osnutka do danas po državama kojima su oni pripadali: Afganistan 3 slušača, Alžir 3, SR Njemačka 37, DR Njemačka 1, Argentina 5, Australija 1, Austrija 2, Belgija 32, Bugarska 4, Brazil 13, Burundi 1, Kambodža 1, Kamerun 1, Kanada 15, Comores (otoci) 1, Kongo 3, Čile 1, Kostarika 2, Dahomej 3, Danska 3, Ekvador 1, Španija 18, SAD 2, Egipat 1, Finska 1, Vel. Britanija 4, Gana 1, Grčka 1, Guadeloupe 1, Gvajana 1, Gvineja 1, Haiti 5, Gornja Volta 3, Mađarska 5, Indija 15, Irska 2, Island 1, Izrael 3, Italija 13, Japan 3, Jersey (otoci) 1, Laos 3, Libanon 4, Luksemburg 2, Madagaskar 3, Malezija 1, Mali 4, Maroko 3, Mauritius (otoci) 2, Monako 4, Mauretaniya 3, Nepal 1, Nigerija 2, Niger 1, Paragvaj 1, Nizozemska 13, Filipini 1, Poljska 8, Portugal 5, Rumunija 5, Švicarska 12, Sirija 1, Tahiti 1, Čad 1, Čehoslovačka 6, Turska 7, Tunis 7, SSSR 6, Venezuela 2, Vijetnam 7, Jugoslavija 17, Južnoafrička Unija 1. Do sada je bilo ukupno stranih slušača 385.³

Završila bih ovaj prikaz preporukom arhivskim institucijama naše zemlje da nastoje barem po jednom svom arhivisti omogućiti polazak na Staž, što može biti samo od koristi i arhivima i razvoju naše arhivistike.

D. Božić - Bužančić

RAZVITAK ARHIVSKE SLUŽBE U NJEMAČKOJ DEMOKRATSKOJ REPUBLICI

Obnova i razvoj arhivske službe 1945—1949.

Slomom nacizma raspao se centralizirani državni aparat Hitlerove Njemačke a pri ponovnoj organizaciji vlasti prišlo se vraćanju političkom sistemu koji je postojao do dolaska Hitlera na vlast, tj. došlo je do vraćanja autonomija pojedinim pokrajinama, u kojima su se trebale formirati zemaljske uprave. Stvaranju takvog političkog sistema svakako je pogodovala podjela zemlje na četiri okupacione zone. U sovjetskoj okupacionoj zoni, na čijem je području 1949. proglašena Njemačka Demokratska Republika, formirane su zemaljske uprave u Saskoj, Saskoj-Anhaltu, Thüringu, Mecklenburgu i Brandenburgu.

Za arhivsku službu je interesantno da je već u kolovozu 1945. Zemaljska vlada u Brandenburgu osnovala Referadu za arhivstvo pri Odjelu unutrašnjih poslova. Prema tome, i nove antifašističke vlasti, nastale u teškim poslijeratnim prilikama, nastavljale su tradiciju nekadašnje pruske arhivistike, koja je dala značajan doprinos razvitku arhivistike u svijetu. I Savezničko kontrolno vijeće svojom naredbom br. 2 od 20. rujna 1945. naređuje da se arhivisti vrate u službu i da se osposobe arhivske zgrade i spremišta. I sovjetske okupacione vlasti donijele su nekoliko sličnih naredbi, međutim, obnova arhivske službe nailazila je na ogromne teškoće.

³ Podatke o broju i nacionalnoj pripadnosti stažista dobila sam ljubaznošću direktora Staža g. R. Marquanta na čemu još jednom zahvaljujem.